

Sebastian Stępień

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

GLOBALNE UWARUNKOWANIA PODAŻY ŻYWCA WIEPRZOWEGO

GLOBAL CONDITIONS OF PORK MEAT SUPPLY

Słowa kluczowe: rynek żywca wieprzowego, koniunktura, tendencje, skala globalna, produkcja, ceny
Key words: pork market, economic situation, tendencies, global scale, production, prices

Abstrakt. Celem badań było wskazanie koniunktury na rynku żywca wieprzowego w 2012 r. na tle tendencji w poprzednich latach. Sektor trzody chlewnej na świecie należy do głównych gałęzi agrobiznesu. Podaż mięsa wieprzowego i jego spożycie są najwyższe wśród wszystkich gatunków mięsa, znaczący udział ma również handel zagraniczny. Kilkanaście ostatnich lat charakteryzowała tendencja dynamicznego wzrostu produkcji, przede wszystkim w krajach rozwijających się. Motorem wzrostu był rosnący poziom PKB i dochodów dyspozycyjnych ludności, które stymulowały popyt na produkty mięsne. Z drugiej strony pojawiły się determinanty ograniczające wzrost podaży, do których zaliczyć można zwiększenie kosztów produkcji, zmniejszający się areal ziemi rolniczej z przeznaczeniem na produkcję pasz, coraz bardziej restrykcyjne wymogi związane z ochroną środowiska naturalnego czy też zmiany klimatyczne, warunkujące podaż roślin paszowych. Analiza dotyczy przede wszystkim tych państw, które mają najwyższy udział w produkcji mięsa wieprzowego i/lub handlu zagranicznym tym mięsem, tj. Chin, Stanów Zjednoczonych, krajów UE, Brazylii i Rosji. Wykorzystano dane z baz statystycznych Eurostatu, FAO, OECD, MFW i USDA.

Wstęp

Czynnikami kształtującymi koniunkturę na rynku żywca wieprzowego w ostatniej dekadzie były wzrost popytu na mięso w skali globalnej (choć ograniczony w latach 2008-2009 wskutek kryzysu gospodarczego), rozwój handlu międzynarodowego i zmiana struktury geograficznej eksportu i importu, rosnące koszty produkcji (głównie pasz) oraz podniesienie wymogów co do jakości mięsa. Tendencja wzrostowa produkcji trzody chlewnej dotyczyła głównie tych regionów świata, które charakteryzowało wysokie tempo wzrostu gospodarczego, połączone ze wzrostem dochodów dyspozycyjnych ludności, a także tych, które miały przewagę w zakresie kosztów wytwarzania i/lub cen w handlu zagranicznym. Były to głównie kraje rozwijające się¹, takie jak: Chiny, Brazylia, a ponadto Rosja i Stany Zjednoczone². W Unii Europejskiej (UE) podaż trzody chlewnej ustabilizowała się, oscylując w kolejnych latach pod wpływem zmian opłacalności chowu, chociaż w niektórych krajach (np. w Polsce) zauważalny był wyraźny spadek pogłowia.

Celem badań było wskazanie koniunktury na rynku żywca wieprzowego w 2012 r. na tle tendencji w latach poprzednich. Analiza dotyczy przede wszystkim tych państw, które mają najwyższy udział w produkcji mięsa wieprzowego i/lub handlu zagranicznym, tj. Chin, Stanów Zjednoczonych, krajów UE, Brazylii i Rosji. Wykorzystano dane z baz statystycznych Eurostatu, FAO, OECD, MFW, USDA, a także polsko- i anglojęzyczną literaturę przedmiotu.

¹ Chiny, Indie i Indonezja reprezentują 40% światowej populacji ludności, a jednocześnie ich stopa wzrostu gospodarczego jest relatywnie wysoka. W latach 2011-2012 rozwijały się one średnio w tempie: 8,8% (Chiny), 7,0% (Indie) i 3,4% (Indonezja), przy średnim wzroście na świecie na poziomie 2,6% [www.imf.org.pl]. Azja jest przy tym regionem o deficycie zbóż, co wymusza na krajach tego regionu konieczność importu roślin paszowych lub samego mięsa.

² Ogółem w okresie 2000-2010 wzrost produkcji mięsa wieprzowego na świecie wyniósł 21,4%, w tym w krajach rozwiniętych był na poziomie 9,4%, a w krajach rozwijających się przekroczył 30% [OECD-FAO, www.stats.oecd.org, dostęp: 10.11. 2012].

Wielkość produkcji żywca wieprzowego na świecie

W 2012 r. globalna produkcja mięsa wieprzowego osiągnęła rekordowy poziom, przekraczając 104 mln t. Sytuacja ta miała miejsce w warunkach rosnących cen pasz, które ograniczały marże producentów, pomimo poprawy efektywności chowu i rządowych programów interwencyjnych w niektórych krajach. Światowym liderem na rynku wieprzowiny od wielu lat pozostają Chiny, których udział w łącznej podaży sięga prawie 50% (ponad 51 mln t). Po okresie szybkiego wzrostu produkcji w latach 2000-2010 (o 28%), w kraju tym zauważyć można wyhamowanie obserwowanej tendencji, które wynika z niższej stopy wzrostu gospodarczego, determinującej popyt na mięso i rezygnacji z działalności wielu drobnych gospodarstw rolnych. Efektem tego jest redukcja stada podstawowego, która w kolejnych latach może skutkować niższą dynamiką wzrostu погоłowia.

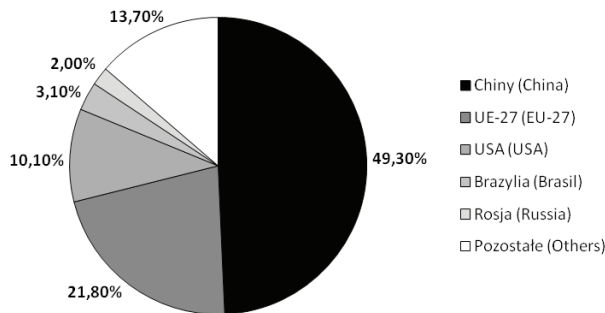
Z drugiej strony, kontynuowany jest proces koncentracji podaży przez fermy przemysłowe, stymulowany polityką państwa w zakresie subsydiów dla hodowców świń, importu prosiąt, czy (okazjonalnie) wsparcia cen przez zakupy interwencyjne [*Livestock and Poultry...* 2012]. Dodatkowo, szybki przyrost liczby ludności powoduje, że podaż mięsa nie nadąża za popytem, w wyniku czego wzrastają ceny skupu żywca, zachęcając większych producentów do dalszego rozwoju chowu. W styczniu 2012 r. ceny żywych świń w Chinach osiągnęły rekordowy poziom 2,2 euro/kg i były wyższe od początku 2010 r. o ponad 350%. Dla porównania, ceny żywca w styczniu 2012 r. w Stanach Zjednoczonych wyniosły 1,2 euro/kg, Niemczech 1,4 euro/kg, w Polsce 1,1 euro/kg [www.pig333.com].

Tabela 1. Produkcja mięsa wieprzowego na świecie i w wybranych krajach w 2012 r.
Table 1. Pork meat production in the world and selected countries in 2012

Kraj/region/Country/ region	Produkcja mięsa wieprzowego/ Pork meat production [mln t]					Zmiana/Change 2012/2008 [%]
	2008	2009	2010	2011	2012	
Chiny/China	46,21	48,91	51,07	49,50	51,40	11,2
UE-27/EU-27	22,60	22,43	22,57	22,94	22,75	0,7
Brazylia/Brasil	3,01	3,13	3,20	3,23	3,26	8,3
Rosja/Russia	1,74	1,84	1,92	2,00	2,05	17,8
Wietnam/Vietnam	1,85	1,91	1,93	1,96	2,00	8,1
Kanada/Canada	1,79	1,79	1,77	1,80	1,79	0,0
Filipiny/Philippines	1,24	1,23	1,25	1,25	1,30	4,8
Japonia/Japan	1,25	1,31	1,29	1,27	1,28	2,4
Meksyk/Mexico	1,16	1,16	1,18	1,20	1,22	5,2
Świat ogółem/World total	97,90	100,53	102,93	101,98	104,36	6,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Pork Summary ...* 2013

Source: own study based on *Pork Summary...* 2013

Rysunek 1. Udział wybranych państw w produkcji mięsa wieprzowego na świecie w 2012 r.

Figure 1. Share of selected countries in pork meat production in the world in 2012
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych USDA, www.fas.usda.gov/data, asp z 13.03.2013 r.

Source: own study based on USDA data, www.fas.usda.gov/data, access date: 13.03.2013

Rekordowy poziom produkcji mięsa wieprzowego 3,3 mln t w 2012 r. osiągnięty został również w Brazylii i był wynikiem silnie wzrastającego eksportu na rynki krajów rozwijających się. Hodowcy trzody chlewnej wspierani są przez rządowe programy, polegające na dofinansowaniu zakupów kukurydzy, wykorzystywanej do żywienia zwierząt, wydłużaniu okresu spłat kredytów i pożyczek, jak również czasowym zawieszeniu obciążeń podatkowych. Czynnikiem stymulującym wzrost produkcji mięsa są także większe plony roślin paszowych, uzyskane dzięki wyższej produktywności i zwiększeniu obszaru pól uprawnych (w latach 1986-1996 ziemia przeznaczona pod uprawę zbóż, soi i trzciny cukrowej wynosiła niecałe 30 mln ha, w latach 2006-2010 zwiększyła się do ok. 45 mln ha) [Instituto Brasileiro... 2013].

Pomoc ze strony państwa jest także czynnikiem sprzyjającym zwiększaniu skali chowu i odbudowie stada trzody chlewnej w Rosji³, chociaż tempo tego procesu silnie uwarunkowane jest cenami ziarna oraz kwestiami związanymi z bezpieczeństwem zdrowotnym zwierząt. Od 2012 r. wpływ na kondycję sektora miało przystąpienie Rosji do Światowej Organizacji Handlu (WHO)⁴. W pierwszych tygodniach członkostwa nastąpił znaczący wzrost importu wieprzowiny, czego efektem był spadek cen tego gatunku mięsa i pogorszenie się opłacalności chowu. Z tego powodu Krajowy Związek Producentów Świń zwrócił się o pomoc do rosyjskiego rządu w zakresie dopłat do podstawowej ceny żywca (podobna interwencja miała miejsce w latach 2008 i 2010). Od wsparcia zależeć będzie przyszłość dalszych inwestycji związanych z budowaniem nowych obiektów, przede wszystkim przez rolników indywidualnych [Rosyjscy producenci... 2013].

Stany Zjednoczone są drugim co do wielkości, po Chinach, producentem żywca wieprzowego na świecie. W 2012 r. podaż kształtowała się na poziomie 10,4 mln t mięsa [Livestock and Poultry...2012], co stanowiło 10% udziału na świecie, a od 2000 r. podaż wzrosła o ponad 10%. Wraz z początkiem 2010 r. zaobserwować można jednak symptomy pogorszenia koniunktury wywołane wzrostem kosztów produkcji (głównie pasz), czego przejawem jest spadek pogłowia loch (z 6,2 mln szt. w 2007 r. do średnio 5,8 mln szt. w latach 2010-2012). Dalszą ekspansję producentów trzody ogranicza regularnie zmniejszający się popyt krajowy na mięso wieprzowe, z 30 kg/osobę rocznie w latach 2000-2002 do 27 kg w latach 2010-2012, przy stale rosnących cenach detalicznych (od 2,65 USD/kg mięsa średnio w latach 2000-2002 do 3,30 USD/kg w latach 2010-2012). W takich warunkach równowagę na rynku osiąga się dzięki rozszerzeniu skali eksportu. Udział sprzedaży na rynki zagraniczne zwiększył się z 8% na początku obecnego wieku do 22% w okresie 2011-2012. Utrzymanie tak wysokiego poziomu transakcji zagranicznych w długim okresie wymagać będzie zachowania relatywnie niskich cen, co w przypadku wzrostu kosztów chowu może prowadzić do redukcji marży producentów.

W UE podaż wieprzowiny utrzymuje się na stabilnym poziomie, w 2012 r. wyniosła ona niecałe 23 mln t, tj. niespełna 22% światowego udziału [Short Term...2012]. Czynnikiem wpływającym na rozwój sektora w tym regionie są przede wszystkim ceny pasz, kształtujące opłacalność chowu. Drożejące zboża prowadzą do restrukturyzacji branży, czego efektem jest upadek mniej efektywnych podmiotów i wzrost koncentracji pogłowia w większych gospodarstwach. Działaniem dostosowawczym o charakterze doraźnym w takiej sytuacji jest również skrócenie okresu tuczu i sprzedaży lżejszych zwierząt. Duże znaczenie dla funkcjonowania sektora mają ponadto wymogi UE dotyczące dobrostanu zwierząt i ochrony środowiska. Wystarczy wspomnieć o unijnej dyrektywie w zakresie dostosowania pomieszczeń dla loch, która obowiązuje od początku 2013 r. Według brytyjskiego stowarzyszenia hodowców trzody chlewnej (NPA), ok. 40% producentów nie zdołało do końca grudnia 2012 r. dostosować się do unijnych przepisów, wycofujących m.in. pojedyncze koje dla loch prośnych. Dane z grudnia 2012 r. wskazują, że 13 państw członkowskich nie wdrożyło

³ Relatywnie wysoki zakres pomocy państwowej w Rosji jest w dużej mierze uwarunkowany strukturą gospodarstw produkujących trzodę chlewną. 2/3 z nich to duże gospodarstwa państwowe i spółdzielnie, a 30% zwierząt znajduje się w prywatnych gospodarstwach rolnych i chłopskich [Państwowy Urząd Statystyczny Federacji Rosyjskiej, www.gks.ru, dostęp 17.03.2013].

⁴ Rosja przystąpiła do WTO 22 sierpnia 2012 r. Według Euroazjatyckiej Komisji Gospodarczej (organ zarządzający Unii Celnej Rosja-Kazachstan-Białoruś), we wrześniu 2012 r. import wieprzowiny do Rosji wzrósł o 16% w stosunku do poprzedniego miesiąca. Komisja twierdzi, że wyższy przywóz jest rezultatem obniżenia do 0% stawek celnych w imporcie żywca i mięsa wieprzowego, w ramach ustalonego do końca 2018 r. kontyngentu taryfowego [Rosja: Wzrost importu... 2012].

dyrektywy w terminie, np. we Francji dostosowanie oceniono na 33%, Belgii 45%, Niemczech 48%, a Irlandii zaledwie 5%. Jedynie 5 państw członkowskich (Wielka Brytania, Szwecja, Luksemburg, Austria i Estonia) deklarowało dostosowanie do nowego prawa po 1 stycznia 2013 r. [Spada pogłowie... 2013].

W ramach UE doszło do zmiany geograficznej struktury produkcji żywca wieprzowego. Skurczyła się ona przede wszystkim w krajach Europy Środkowo-Wschodniej. W Polsce, Czechach i na Węgrzech tylko w ciągu trzech lat (2010-2012) pogłowie trzody chlewnej spadło o ok. 20%, tj. 3,5 mln szt. Powodem tej sytuacji był spadek opłacalności produkcji przede wszystkim w mniejszych, niewyspecjalizowanych gospodarstwach, brak środków na poprawę efektywności i konkurencyjności produkcji oraz przestawienie się wielu podmiotów na produkcję roślinną, wymagającą mniejszych nakładów pracy, a przy tym dającą możliwość uzyskania większych dopłat bezpośrednich. W 2012 r. krajami o najwyższym udziale w podaży żywca wieprzowego na rynku unijnym były: Niemcy (25%), Hiszpania (15%), kraje Beneluksu – Holandia i Belgia (11%), Francja (9%), Polska i Dania (po 8%) [Eurostat 2013].

Ceny mięsa wieprzowego

Produkcja mięsa w skali globalnej przyrasta wolniej niż średnio PKB na świecie, co przekłada się na wyższe ceny produktów mięsnych. W okresie 2002-2012 ceny mięsa wieprzowego zwiększyły się o 53%, jednak w porównaniu ze wzrostem cen żywności ogółem (144%) lub innych surowców rolnych wynik dla wieprzowiny był relatywnie niski (tab. 2.). Ceny mięsa mogą jednak wzrosnąć w kolejnych latach ze względu na ograniczone możliwości zwiększenia podaży, która uwarunkowana jest m.in. dostępnością ziemi uprawnej przeznaczonej na produkcję pasz. W tym zakresie tendencja w ostatnich latach była niekorzystna. Przy stale rosnącej liczbie ludności na świecie kurczą się zasoby ziemi rolniczej (spadek od 2000 roku o ponad 30 mln ha, a w ujęciu *per capita* z 0,8 ha do mniej niż 0,7 ha) [Nelson 2012]. To może spowodować dalsze zainteresowanie chowem drobiu kosztem sektora wieprzowiny i wołowiny, ze względu na bardziej efektywną konwersję pasz na mięso u tego gatunku zwierząt [Trostle i in. 2011].

W ujęciu międzynarodowym najniższe ceny mięsa wieprzowego wśród kluczowych jego producentów utrzymywała Brazylia (608 euro/t średnio w latach 2005-2010), a następnie Stany Zjednoczone i Kanada (ok. 780 euro/t). Są to kraje mające nadwyżkę podaży mięsa nad popytem wewnętrznym (współczynnik samowystarczalności dla tych krajów przekracza 120%) [Pork Summary... 2013], a

relatywnie niskie ceny zapewniają przewagę komparatywną w handlu zagranicznym, stąd wysoki udział tych państw w eksporcie. W UE przeciętne ceny były wyższe, ale też zróżnicowane pomiędzy poszczególnymi państwami. Najniższe występowały w Danii i Hiszpanii (ok. 850 euro/t), najwyższe w Niemczech i Belgii (powyżej 1000 euro/tonę) [OECD-FAO 2012]. Wysokie ceny mięsa notowały również Chiny (1070 euro/tonę), które pomimo wzrostu produkcji trzody chlewnej uzależnione są od importu mięsa wieprzowego.

Tabela 2. Ceny mięsa wieprzowego na tle cen żywności na świecie
Table 2. Pork meat prices on the background of world food prices

Wyszczególnienie/ Specification	2002	2008	2012	Zmiany/ Changes 2012/2002 [%]
Wieprzowina/Pork	54,3	84,6	83,2	53
Indeks cen żywności FAO ⁶ /FAO food index	100,0	230,1	244,1	144
Zboża średnio/ Cereals average	125,3	439,7	348,2	178
Wołowina/Beef	101,0	135,5	183,7	82
Drób/Poultry	62,9	88,4	85,1	35

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych *International Monetary*... 2013

Source: own study based on *International Monetary* 2013

⁶ Indeks cen żywności FAO (*FAO Food Price Index*) – miara miesięcznych zmian światowych cen dotyczących koszyka dóbr żywnościowych. Składa się z pięciu grup dóbr (zbóż, mleka, mięsa, oleistych i cukru) ważonych udziałem każdej grupy w światowym eksporcie dla lat 2002-2004 [www.fao.org].

Wnioski

1. W kolejnych latach przewiduje się dalszy wzrost produkcji mięsa wieprzowego w skali globalnej, chociaż jego tempo będzie niższe niż przed 2010 r. z uwagi na spowolnienie wzrostu światowego PKB.
2. Motorem wzrostu produkcji będą przede wszystkim kraje rozwijające się – Chiny, Brazylia, Ukraina, a także Rosja, w których wyższa podaż będzie wynikiem zwiększonej liczby ludności, wzrostu zamożności i zmiany struktury konsumpcji. Niższe koszty produkcji i liberalizacja wymiany handlowej stwarzać będą ponadto impuls do inwestowania kapitału w tych regionach. Z grupy państw rozwiniętych najwyższy przyrost prognozowany jest w Stanach Zjednoczonych, natomiast w UE podaż będzie stabilna, podobnie jak spożycie [*Staff Report...* 2010].
3. Według szacunków zmieni się struktura geograficzna światowego handlu. UE zmniejszy swój udział w wymianie zagranicznej (na rzecz USA i Brazylii), ponieważ restrykcyjne wymogi dotyczące dobrostanu zwierząt i środowiska naturalnego ograniczają konkurencyjność unijnych producentów.

Literatura

- Eurostat. 2013, epp.eurostat.europa.ec.europa.eu, dostęp 10.02.2013.
- FAPRI *Staff Report 2010. U.S. and World Agricultural Outlook*. 2010: FAPRI, Iowa State University, University of Missouri-Columbia, Ames-Iowa.
- Instituto Brasileiro de Geografia e Estatística 2013: www.ibge.gov.br, dostęp 27.02.2013.
- International Monetary Fund – *International Financial Statistics*. 2013: www.imf.org/external/data.htm, dostęp 12.02.2013.
- Livestock and Poultry: World Markets and Trade*. 2012: USDA, Foreign Agricultural Service, Washington.
- Nelson D. 2012: *Key Changes in Global Animal Protection*, Rabobank International, Utrecht.
- OECD-FAO. 2012: www.stats.oecd.org, dostęp 10.11.2012.
- Państwowy Urząd Statystyczny Federacji Rosyjskiej. 2013, www.gks.ru, dostęp 17.03.2013.
- Pork Summary Selected Countries*. 2013: USDA, Foreign Agricultural Service, www.fas.usda.gov, dostęp 10.02.2013.
- Rosja: Wzrost importu wieprzowiny po przystąpieniu do WTO*. 2012: www.raportrolny.pl, dostęp 06.11.2012.
- Rosyjscy producenci chcą wsparcia rządu*, 2013: www.farmer.pl, dostęp 04.02.2013.
- Short Term Outlook. No 3*. 2012: European Commission, Directorate-General for Agriculture and Rural Development, Brussels.
- Spada pogłowia trzody w Europie Środkowo-Wschodniej*. 2013: www.farmer.pl, dostęp 14.01.2013.
- Trostle R., Marti D., Rosen S., Westcott P. 2011: *Why Have Food Commodity Prices Risen Again?* USDA, Washington.

Summary

Pig industry is one a major agribusiness sectors in the world. The supply of pork, as well as its consumption is the highest among all types of meat, foreign trade also has a significant share. The last years were characterized by dynamic growth trend of production, primarily in developing countries. Growth was driven by increasing level of GDP and disposable incomes, which stimulated demand for meat products. On the other hand, there are determinants limiting the increase in supply, which include the increasing costs of production, reducing the acreage of agricultural land for the production of feed, more and more stringent environmental requirements or climate changes, conditioning the feed supply. The aim of the paper is to indicate the situation on the pork market in 2012 on the background of the tendencies in previous years. The analysis focuses on those countries that have the highest share in the production and/or foreign trade of pork, such as China, the U.S., the EU countries, Brazil and Russia. The study used data from the Eurostat database, FAO, OECD, the IMF and the USDA.

Adres do korespondencji
dr Sebastian Stępień
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
Katedra Makroekonomii i Gospodarki Żywnościowej
Al. Niepodległości 10, 61-875 Poznań
tel. (61) 854 30 17
e-mail: sebastian.stepien@ue.poznan.pl